

Кирячок А.С.

студентка,

Національний університет біоресурсів

і природокористування України

СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА ОBOB'ЯЗKOBY ЧACTKY Y CПAДЩИНІ

Закон закріплює право фізичної особи призначити спадкоємців шляхом складання заповіту і розподілити спадкове майно, майнові права та обов'язки на свій розсуд. Разом з тим, у статті 1241 Цивільного кодексу України визначено право певних осіб на

отримання частки спадкового майна, незалежно від змісту заповіту закон гарантує визначену частку спадщини, яка має назву обов'язкова частка [1].

Обов'язкова частка у спадщині – половина від тієї частки, яка належала б кожному зі спадкоємців, що мають право на неї, при спадкуванні за законом, незалежно від змісту заповіту. Метою існування обов'язкової частки у спадщині є захист інтересів окремих спадкоємців першої черги.

Перелік осіб, які мають право на отримання частки спадкового майна є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає, згідно статті 1241 Цивільного Кодексу України. Такими спадкоємцями є малолітні особи (до 14 років), неповнолітні (від 14 до 18 років), повнолітні непрацездатні діти спадкодавця (в тому числі усиновлені) непрацездатний вдівець (вдова), непрацездатні батьки (усиновителі) спадкодавця та діти, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені після відкриття спадщини [1, с. 253].

Непрацездатними вважаються особи, які досягли пенсійного віку; інваліди I, II, III груп, незалежно від того, чи призначена їм пенсія.

Значимо, що продовження особою трудової діяльності після досягнення загального пенсійного віку не позбавляє права на обов'язкову частку у спадщині. Однак, вихід на пенсію на пільгових підставах права на обов'язкову частку у спадщині не дає [2].

Спадкування обов'язкової частки є правом спадкоємця, а не його обов'язком, тому він може подати заяву до нотаріуса, що він не претендує на отримання свідоцтва на обов'язкову частку і відповідно не отримає свідоцтво про право на спадщину. Такому спадкоємцю потрібно подати про це заяву до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини. У випадку, якщо обов'язковий спадкоємець не прийме обов'язкову частку спадщини у встановлений законом строк (чи відмовиться від прийняття), майно переходить до спадкоємців за заповітом.

Неповнолітні або представники малолітніх дітей, представники недієздатної чи обмежено дієздатної особи мають право подати заяву

про відмову від обов'язкової частки тільки за згодою органів опіки та піклування.

Якщо у спадкодавця в числі родичів немає вище перелічених осіб, то право на обов'язкову частку у спадщині відсутня. Але якщо ж такі особи є, то при оформленні спадщини обов'язкова частка повинна бути неодмінно визначена. В іншому випадку мова буде йти про порушення прав спадкоємців.

Якщо неповнолітня особа набуває повної цивільної дієздатності (у разі реєстрації шлюбу особи, яка не досягла повноліття, або у випадку, якщо особа, яка досягла шістнадцяти років, працює за трудовим договором, а також якщо неповнолітня особа записана матір'ю або батьком дитини), вона також зберігає за собою право на обов'язкову частку [1].

Слід враховувати, що ч. 1 ст. 1241 ЦК України встановлено, що обов'язкова частка у спадщині визначається незалежно від змісту заповіту у розмірі половини частки, яка належала б кожному із спадкоємців у разі спадкування за законом. При визначенні розміру обов'язкової частки у спадщині нотаріус враховує всіх спадкоємців за законом, які могли б бути закликані до спадкування, якби порядок спадкування не було змінено заповідачем. При визначенні розміру обов'язкової частки враховується все спадкове майно, як заповідане, так і те, що не охоплене заповітом, а також речі звичайної домашньої обстановки та вжитку. До складу спадкового майна входить і право на вклад у банку (фінансовій установі) незалежно від того, зроблено розпорядження у заповіті чи безпосередньо у банку (фінансовій установі). Розмір обов'язкової частки у спадщині може бути зменшений судом з урахуванням відносин між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також інших обставин, які мають істотне значення [3].

До складу обов'язкової частки зараховуються:

- вартість речей звичайної домашньої обстановки та вжитку;
- вартість заповідального відказу, встановленого на користь особи, яка має право на обов'язкову частку;

– вартість інших речей та майнових прав, які перейшли до неї як до спадкоємця, незалежно від виду спадкування – за законом чи за заповітом (наприклад, за іншим заповітом того самого спадкодавця).

Оскільки закон вимагає зарахування до заповідального відказу саме вартості окремих об'єктів, нотаріус може зіткнутися з необхідністю встановлення цієї вартості, що, у свою чергу, викличе несумірність оцінок різних видів майна.

Отже, обов'язкова частка – це мінімум того, що може дістати малолітній, неповнолітній чи непрацездатний спадкоємець першої черги (за винятком зменшення її за рішенням суду). Особистий характер права на обов'язкову частку полягає в тому, що це право належить виключно особам, зазначеним у вичерпний спосіб у ст. 1241 ЦК України і не може переходити до інших осіб, навіть якщо вони є спадкоємцями за законом чи за заповітом.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України. *ВВР*. 2003. С. 253.
2. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із життям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя. URL: <http://www.uapravo.net/akty/postanoviresolution/akt5bsgs5g/page4.htm>.
3. Печений О.П. Право на обов'язкову частку у спадщині: деякі практичні проблеми. *Мала енциклопедія нотаріуса*. 2007. № 1. С. 90–98.